

Checklista för att stärka små språk

I denna skrift finner du 11 framgångsfaktorer för språkrevitalisering. Checklistan är till för dig som arbetar med små språk i kommuner, regioner och minoritetsorganisationer och för dig som är språkbärare av ett litet språk.

1 Bakgrundskunskap

Hur ser språkets situation, förutsättningar och utmaningar ut? Ibland behövs en extern bedömning av språkets situation, i andra fall räcker det med en mindre insamling av fakta om språkets situation i dåtid och nutid för att få en aktuell lägesbild över språket. Involvera och rådgör med språkbärare och språkexperter.

2 Målsättning

Vilka mål är rimliga att sätta för att bevara och utveckla språket? De uppsatta målen och planeringen bör ta hänsyn till verksamhetens resurser och förutsättningar och bör bidra till att samordna de språkstärkande aktiviteterna. Samtidigt ska målsättningen ge utrymme för tålmod eftersom språkstärkande arbete sträcker sig över tid.

3 Ansvar

Vem är ansvarig för planering, genomförande, uppföljning och omarbetning av det språkstärkande arbetet? Vem ansvarar för samordningen av alla uppgifter? Det är viktigt att ansvarsfördelningen av det språkstärkande arbetet blir tydligt, även om arbetsuppgifterna kan ligga på olika personer och verksamheter.

4 Realism

Vilka mål är realistiska att uppnå utifrån förutsättningar, resurser, målsättningar och engagemang? Planera arbetet utifrån en analys om realistiska mål. Språkstärkande arbete sker över tid och kräver tålamod.

5 Etablerad struktur

Hur ska det språkstärkande arbetet fungera med arbetssätten som redan finns i verksamheten? Har en anpassning till verksamhetens sätt att arbeta skett? Principerna för att arbeta med språk skiljer sig inte från annat strategiskt arbete som behöver struktur, planering och sträcker sig över tid.

6 Kreativitet och flexibilitet

Används lösningar utöver det vanliga och tillåts kreativitet för att stärka språket? Det behövs kreativitet och flexibilitet, särskilt för små språk där språkbärarna är få, möjligheterna att tala språket med andra saknas och där brist på läromedel, lärare och utbildning i språket är utmaningar för revitalisering. Både språkbärare och majoritetssamhället behöver tänka kreativt!

7 Sprida kunskap

Hur kan aktuell kunskap spridas till språkbärarna, inom verksamheten och övriga samhället? Informationen som delas bör vara baserad på forskning och beprövad erfarenhet och kan handla om inläring av ett andraspråk, flerspråkighet, hur ett språk går förlorat och hur språk förs vidare mellan generationer.

8 Erkännande och omgivningens inställning

Vilken status har språket? Är det skyddat i lag, erkänt på annat sätt, nationellt, regionalt, lokalt, till exempel i handlingsplaner, frivilliga åtaganden eller riktlinjer? Hur ser omgivningens inställning till språket ut? Undersök om språket har en särskild status i verksamheten som du är aktiv i eller om det finns ett beslutat förhållningssätt till språkbärarna. Vilken acceptans finns i verksamheten för att språket tar plats parallellt med majoritetsspråket?

9 Viljan att använda språket

Vilka använder språket och på vilket sätt? Var finns intresset för att använda språket? Identifiera eldsjälar (individer, föreningar, institutioner) som aktivt arbetar med att stärka språket eller som skulle vilja göra detta. Stimulera gärna viljan som finns för att använda språket och/eller eldsjälar som driver ett språkstärkande arbete.

10 Tolerans i språkgruppen

Hur ser toleransen ut för nya och ovana språkbärare i språkgruppen? Erkänn och klargör att arbetet med att revitalisera ett språk kräver en stor förändring internt för språkgruppen. Till exempel kan djupt inrotade attityder, invanda förhållningssätt till språket och språkval i vardagen behöva förändras.

11 Uppföljning och revidering

Har det språkstärkande arbetet gett resultat? Det krävs en regelbunden diskussion om vad som ska uppnås och om de valda aktiviteterna och arbetssätten fungerar på ett önskat sätt. Är de uppsatta målen realistiska, vad behöver arbetas om och förändras? Utvärdera behov av nya aktiviteter för att få bättre måluppfyllelse.

Gemensamt behov av språkrevitalisering

Gemensamt behov av språkrevitalisering

Vid två tillfällen 2018 och 2020 samlades nordiska forskare och experter inom språkrevitalisering och flerspråkighet för att dela kunskap och erfarenheter genom projektet Små språk i Norden. Framför allt diskuterades vilka framgångsfaktorer som är möjliga att identifiera på nordisk nivå för att stärka och revitalisera små språk. Med små språk menas nationella minoritetsspråk, teckenspråk och små samhällsbärande språk som till exempel färöiska och grönländska.

De små språken i Norden har olika status och utgångspunkter, men det som förenar dem är att de på olika sätt är hotade och i behov av språkstärkande aktiviteter. Några språk är hotade till sin existens och förs inte vidare till nästa generation, andra används bara inom vissa samhällsområden och i vissa fall är engelskans spridning en utmaning för att bevara och utveckla språken.

Arbetet med att främja ett språk så att det kan leva vidare in i framtiden kallas språkrevitalisering. Det handlar om att både återta och att utveckla språket genom aktiva åtgärder. Målet med språkstärkande aktiviteter är att öka användningen av språket på individnivå och i samhället samt att främja överföringen av språket till nästa generation.

Framgångsfaktorer för att stärka små språk

Oavsett om språket skyddas av nationella eller europeiska lagar, har få talare numerärt eller talas av majoriteten i ett område, identifierade de nordiska forskarna och experterna ett antal gemensamma och centrala faktorer för att lyckas med språkrevitaliseringen av små språk. Framgångsfaktorerna bygger på forskning och beprövad erfarenhet och är tänkta att vara ett stöd i planeringen av språkstärkande aktiviteter.

Utgångspunkten ser olika ut för de små språken som har olika behov och förutsättningar. Använd checklistan utifrån den verksamhet du är en del av – det kan vara en kommun, en förening/organisation eller förskola/skola. Gå igenom, diskutera och arbeta med framgångsfaktorerna i den ordning du vill. Gör det på ett sätt som passar verksamhetens förutsättningar, men utelämna helst ingen av faktorerna – försök hitta sätt att inkludera dem alla!

Forskningsöversikten

Framgång för små språk

För fördjupning om framgångsfaktorerna läs mer i *Framgång för små språk. En översikt om varför små språk i Norden behöver stärkas och vad som bidrar till ett lyckat språkstärkande arbete*. Översikten innehåller också denna checklista med framgångsfaktorerna:

isof.se/framgangsmaasprak

Framgång för små språk är framtagen av projektet Små språk i Norden som finansieras av Nordiska ministerrådet och som samordnas av Institutet för språk och folkminnen. Projektet ska uppmärksamma, inspirera och sprida kunskap om små språk i Norden och om språkrevitalisering. Läs mer på projektets webbsida:

isof.se/smaspraknorden

